

บทที่ ๑๑

บทบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคตามร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์

ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์ มีบทบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้าอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ ๖ ประการ คือ

๑. ในด้านการโฆษณา
๒. ในเรื่องแบบและรายการต่าง ๆ ในสัญญาเช่าซื้อ
๓. ในเรื่องสิทธิในการชำระเงินผ่อนส่งจนถึงกำหนดชำระ
๔. ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของผู้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญาและส่งมอบสินค้าคืน
๕. ในกรณีผิดสัญญา และยึดสินค้าคืน ซึ่งในการนี้ร่างพระราชบัญญัติควบคุม

การเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ได้นำเอาหลักการใน The Consumer Credit Act, 1974 ซึ่งแก้ปัญหาข้อบกพร่องในการทำสัญญาเช่าซื้อ เพื่อให้ความคุ้มครองผู้เช่าซื้อให้ได้รับความเป็นธรรมมาใช้เป็นแบบ

๖. การคุ้มครองผู้บริโภคโดยการควบคุมการปล่อยสินเชื่อ นอกจากการคุ้มครองในด้านการทำสัญญาแล้วยังมีการคุ้มครองผู้เช่าซื้อทางด้านการควบคุมสินเชื่อ อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งการควบคุมสินเชื่อนอกจากจะเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อแล้วยังเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

ทั้งนี้ ดังปรากฏรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. ในด้านการโฆษณา

ในปัจจุบันธุรกิจด้านการโฆษณาเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว การโฆษณานั้นมีหลายลักษณะ เช่น โฆษณาเป็นสิ่งที่พิมพ์เผยแพร่ โฆษณาทางโทรทัศน์ และวิทยุ และโฆษณาด้วยโสตทัศนวัสดุในรูปแบบต่าง ๆ การโฆษณาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจการค้าประสบผลสำเร็จ และเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าธุรกิจการโฆษณา ต้องควบคู่กับธุรกิจการค้า เพราะการทำสัญญาเช่าซื้อส่วนใหญ่ ผู้เช่าซื้อส่วนมากทำการเช่าซื้อ เพราะ

เชื่อคำโฆษณา ในการโฆษณาให้เขาซื้อนั้น ผู้ให้เขาซื้อหรือบริษัทเงินทุนมักจะโฆษณาไปในทางที่จะทำให้ผู้ซื้อหลงเชื่อใครง่ายว่า คุณสมบัติต่าง ๆ ของสินค้าที่ได้รับการโฆษณานั้นเลิศเลอ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้น และเงื่อนไขในการให้บริการสินเชื่อนั้นไม่ก่อภาระทางการเงินมากเกินไป โดยมากผู้ให้เขาซื้อมักจะโฆษณาโดยมิได้อธิบายให้ผู้ซื้อเข้าใจถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ในค้ำสินเชื่อ และหน้าที่ความรับผิดชอบทางการเงินของผู้ซื้อไว้ชัดเจน ผู้ซื้อจึงมิได้ทราบถึงผลร้ายทางการเงินของการทำสัญญาประเภทนี้ และไม่ทราบถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกิดจากสัญญาประเภทนี้

ฉะนั้น การคุ้มครองผู้บริโภค จึงต้องมีการควบคุมค้ำการเสนอ หรือการโฆษณาเพื่อชักชวนให้ประชาชน เขาซื้อสินค้า โดยกำหนดให้ต้องแสดงข้อความและรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (๑) ราคาสินค้าควบคุมเงินสด
- (๒) ราคาเขาซื้อ
- (๓) เงินชำระล่วงหน้า
- (๔) จำนวนเงินที่ต้องชำระแต่ละงวดและจำนวนงวด
- (๕) อัตราค่าเขาซื้อ
- (๖) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ผู้ซื้อต้องจ่ายนอกจาก (๓) (๔) และ (๕)

การแสดงความตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง^(๑)

การที่กำหนดให้แจ้งราคาสินค้าควบคุมเงินสดและราคาเขาซื้อนั้น ประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้เปรียบเทียบราคาที่แตกต่างกัน ถ้าราคาเขาซื้อสูงมากประชาชนก็อาจจะไม่กล้าซื้อ เพราะทราบว่าบริษัทที่ให้เขาซื้อคิดอัตราค่าเขาซื้อสูงมาก ในเรื่องนี้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ

(๑) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเขาซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๒๔

ของประเทศด้วย เพราะถ้าเป็นสินค้าที่ผลิตในประเทศ ก็จะกำหนดอัตราค่าเข้าซื้อไว้ต่ำกว่า และระยะเวลาในการผ่อนชำระยาวกว่าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้อุตสาหกรรมในประเทศเจริญขึ้น เพราะสินค้าจำหน่ายได้มาก อันจะมีผลในด้านการส่งเสริมการอุตสาหกรรมภายในประเทศด้วย

ในประเทศอังกฤษได้พยายามออกพระราชบัญญัติควบคุมเรื่องการโฆษณา ตั้งแต่ปี ๑๙๕๗ แต่ต้องประสบความล้มเหลวในทางปฏิบัติ เพราะการเขียนรายละเอียดลงไป ในกฎหมายนั้นยอมเป็นไปไม่ได้ ฉะนั้น The Consumer Credit Act, 1974 จึงแก้ไข ข้อบกพร่องโดยให้รัฐมนตรีออกกฎกระทรวง และมีอำนาจแก้ไขกฎกระทรวงได้ตามความ เหมาะสม

ในกฎกระทรวงต้องมีบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันไว้ว่า คำโฆษณานั้นจะต้อง บรรยายถึงลักษณะของสินค้าที่ผู้บริโภคจะบริการให้แก่ผู้บริโภคอย่างถูกต้องและให้ความเป็น ธรรมแก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสาระสำคัญ และรายละเอียดของคำโฆษณานั้น

ฉะนั้น ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. จึงได้นำหลัก การนี้มาใช้ คือ การแสดงข้อความดังกล่าวข้างต้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง

และถ้าผู้ให้เข้าซื้อผู้ใดฝ่าฝืนไม่แสดงข้อความตามที่กำหนดในคำโฆษณาต้องมีโทษ ตามพระราชบัญญัตินี้^(๒)

ในกฎหมายอังกฤษให้บุคคลดังต่อไปนี้ต้องรับโทษ คือ

- (๑) ผู้พิมพ์คำโฆษณา
- (๒) บุคคลที่ออกแบบและเขียนข้อความในคำโฆษณานั้น เป็นทางค้าปกติ
- (๓) บุคคลอื่นที่นำคำโฆษณานั้นไปตีพิมพ์เผยแพร่

แต่ในร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า มิได้กำหนดว่านอกจากผู้ให้ เข้าซื้อแล้วผู้ใดบ้าง จะต้องรับโทษถ้ามีการฝ่าฝืนในเรื่องเกี่ยวกับคำโฆษณา

(๒) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๕๔ ผู้ให้ เข้าซื้อผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๔ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

๒. แบบและรายการ หรือข้อตกลงต่าง ๆ ในสัญญาเช่าซื้อ

การทำสัญญาพาณิชย์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันนี้ บริษัทเงินทุนและผู้ให้เช่าซื้อ จะมีแบบฟอร์มเป็นมาตรฐานอยู่แล้ว เพียงแต่ผู้เช่าซื้อลงลายมือชื่อในท้ายแบบฟอร์มเท่านั้น ผู้เช่าซื้อก็ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญา ผู้เช่าซื้อไม่มีโอกาสเจรจาต่อรอง หรือแก้ไขข้อตกลงในสัญญาได้เลย แบบและรายการต่าง ๆ ในสัญญาเช่าซื้อ บางครั้ง เขียนตัวเล็กเกินไปจนอ่านไม่ออก การเขียนเงื่อนไขต่าง ๆ เขียนคลุมเครือ เงื่อนไขที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เช่าซื้อมักจะไม่ปรากฏอยู่ แต่จะปรากฏเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ให้เช่าซื้อเท่านั้น ซึ่งทำให้ผู้เช่าซื้อมีหน้าที่และภาระทางการเงินมากเกินไปจนเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น ในบางกรณีผู้เช่าซื้อไม่มีโอกาสอ่านข้อความหรือไตร่ตรองเงื่อนไขในสัญญาเลย เพราะผู้ที่ชักชวนให้เขาทำสัญญา จะพยายามเร่งรัดให้ลงลายมือชื่อทำสัญญา โดยอ้างว่าข้อตกลงในสัญญาเหล่านี้ไม่มีความสำคัญแต่ประการใด เป็นเพียงข้อตกลงตามระเบียบของทางบริษัทหรือร้านค้าเท่านั้น อีกประการหนึ่งข้อความและเงื่อนไขในสัญญานั้นระบุรายละเอียดเกี่ยวกับข้อความต่าง ๆ มากเกินไปจนทำให้ผู้เช่าซื้อส่วนใหญ่ละเลยไม่อ่านข้อความดังกล่าวในสัญญานั้นให้รอบคอบก่อนลงลายมือชื่อทำสัญญา จึงทำให้ผู้เช่าซื้อเสียเปรียบโดยที่ตนผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นอย่างเคร่งครัด

แต่เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ มีความต้องการในการเช่าซื้อสินค้ามาก และสัญญาทางพาณิชย์ก็ต้องมีความแน่นอนตามสมควรเพื่อประโยชน์ในทางการค้า จึงจำเป็นต้องกำหนดแบบและรายการต่าง ๆ ให้เหมาะสม เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค และควบคุมให้ธุรกิจการเช่าซื้อดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นธรรม

ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์จึงได้กำหนดรายการต่าง ๆ ที่ควรจะต้องระบุลงในสัญญา คือ^(๓)

(๓) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๒๖

สัญญาเช่าซื้อต้องทำเป็นหนังสือมีข้อความตรงกันสองฉบับ และอย่างน้อยต้องมี
รายการ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อผู้ให้เช่าซื้อ และผู้เช่าซื้อ
- (๒) ชนิด ประเภท และลักษณะของสินค้าควบคุม
- (๓) ราคาสินค้าควบคุมเงินสด
- (๔) ราคาเช่าซื้อ
- (๕) เงินชำระล่วงหน้า
- (๖) จำนวนเงินและระยะเวลาที่ต้องชำระแต่ละงวดและจำนวนงวด
- (๗) อัตราค่าเช่าซื้อ
- (๘) วัน เวลา และสถานที่ ที่ส่งและรับมอบสินค้าควบคุม และเงื่อนไขในการ
ส่งมอบ
- (๙) วัน เวลา และสถานที่ วิธีการและบุคคลที่จะชำระเงินตาม (๖)
- (๑๐) เงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าควบคุม
- (๑๑) เงื่อนไขการบอกเลิกสัญญา
- (๑๒) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นอกจาก (๕) (๖) และ (๗)
- (๑๓) วันที่สัญญาเช่าซื้อเริ่มมีผลบังคับ
- (๑๔) สิทธิของผู้เช่าซื้อที่จะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ
- (๑๕) สิทธิของผู้เช่าซื้อที่จะชำระราคาเช่าซื้อสุทธิก่อนถึงกำหนดชำระเงิน
งวดสุดท้าย
- (๑๖) รายการอื่น ๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๗๒ วรรคสอง บัญญัติว่า "สัญญา
เช่าซื้อถ้าไม่ทำเป็นหนังสือท่านว่าเป็นโมฆะ" แต่มิได้กำหนดว่าให้ต้องมีข้อความใดบ้างที่ต้อง

ระบุลงในสัญญา เพราะเข้าชื่อเป็นเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่ง จึงอยู่ภายใต้หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาในสัญญาทั้ง ๒ ฝ่าย มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะกำหนดข้อตกลงใด ๆ ไว้ในสัญญาได้ เว้นแต่ข้อตกลงนั้นจะต้องไม่ขัดต่อมาตรา ๑๑๓ คือไม่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายพันวิสัย หรือขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ฉะนั้น จึงเปิดโอกาสให้เข้าชื่อ หรือบริษัทเงินทุนซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าเขาเปรียบผู้เข้าชื่อ โดยเขียนข้อตกลงยกเว้นความรับผิดของตนหรือเพิ่มภาระและหน้าที่ให้แก่ผู้เข้าชื่อ เช่น เรื่องความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง หรือหน้าที่จัดการซ่อมแซมซึ่งผู้ให้เข้าชื่อต้องทำตามมาตรา ๕๕๐

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๐๐๘/๒๕๐๖ ข้อสัญญาเข้าชื่อมีว่าผู้เข้าชื่อจะต้องระมัดระวังรักษารถยนต์ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยคงเดิมใช้การได้อยู่เสมอ การชำรุดเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นหน้าที่ของผู้เข้าชื่อจะต้องทำการซ่อมแซมให้คงสภาพเดิมตลอดไป ใช้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๐๑๓/๒๕๑๔ โจทก์เป็นผู้เข้าชื่อรถยนต์ตามสัญญา ระบุว่าโจทก์มีหน้าที่ต้องเป็นผู้จัดการซ่อมแซมรถให้คืนสู่สภาพเดิมโดยทุนทรัพย์ของโจทก์เอง เมื่อมีผู้ทำละเมิดต่อรถที่โจทก์เข้าชื่อ โจทก์ยอมมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิดได้

ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าชื่อสินค้า พ.ศ. ได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชื่อ และผู้ให้เข้าชื่อมีโอกาสตกลงกันนอกเหนือจากที่กฎหมายต้องการให้ระบุลงในสัญญาได้เพียงแต่กำหนดว่าการตกลงดังต่อไปนี้ ไม่ผูกพันผู้เข้าชื่อ คือ

- (๑) การให้ผู้ให้เข้าชื่อหลุดพ้นจากหน้าที่หรือภาระใดที่มีอยู่ตามกฎหมาย
- (๒) การให้ผู้เข้าชื่อจ่ายอัตราค่าเข้าชื่อเกินกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด
- (๓) การให้ผู้เข้าชื่อจ่ายเบี้ยปรับ ค่าตอบแทนหรือค่าเสียหายใด ๆ นอกจากที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(๔) การจำกัดสิทธิของผู้เข้าชื่อที่มีอยู่ตามกฎหมาย (๔)

(๕) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าชื่อ พ.ศ. มาตรา ๒๕

ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์ มีเจตนาป้องกันมิให้ผู้ให้เข้าซื้อเขียนข้อความที่เป็นการเอาเปรียบลงไว้ในสัญญา

หลักการสำคัญของร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. ต้องการให้ทางราชการคอยตรวจตราให้ธุรกิจการเข้าซื้อดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นธรรม มิให้มีการเอาเปรียบผู้เข้าซื้อ จึงได้บัญญัติให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งตัวอย่างสัญญาเข้าซื้อให้นายทะเบียนตรวจ และให้ความเห็นชอบก่อน

ตัวอย่างสัญญาเข้าซื้อที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วข้างต้นให้ใช้ได้กับสินค้าควบคุมทุกชนิด ประเภท และลักษณะ และอาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควรหรือเมื่อผู้ให้เข้าซื้อร้องขอโดยนายทะเบียนเห็นชอบด้วย (๕)

การให้ส่งตัวอย่างสัญญาเข้าซื้อเพื่อคว่ามีการทำผิดเงื่อนไขหรือไม่ เป็นการป้องกันการเอาเปรียบผู้เข้าซื้อ และเป็นมาตรการสำคัญอีกประการหนึ่งในการให้ความคุ้มครองผู้เข้าซื้อ นอกเหนือจากการจดทะเบียนประกอบธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีบทกำหนดโทษเพื่อให้การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ถ้าผู้ให้เข้าซื้อผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม (๖)

(๕) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๒๗ "ผู้ให้เข้าซื้อต้องส่งตัวอย่างสัญญาเข้าซื้อให้นายทะเบียนตรวจ และให้ความเห็นชอบก่อน

ตัวอย่างสัญญาเข้าซื้อที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วตามวรรคหนึ่งให้ใช้ได้กับสินค้าควบคุมทุกชนิด ประเภท และลักษณะ และอาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควรหรือเมื่อผู้ให้เข้าซื้อร้องขอโดยนายทะเบียนเห็นชอบด้วย"

(๖) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๕๒ "ผู้ให้เข้าซื้อผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

เมื่อมีการทำสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบคู่มือสัญญาเช่าซื้อในวัน
ลงชื่อในสัญญา (๓)

ใน The Hire-Purchase Act, 1959 ของออสเตรเลียได้มีบทบัญญัติ
ให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องปฏิบัติตามภายใน ๒๑ วัน หลังจากทำสัญญา คือ

- (๑) ส่งมอบสำเนาสัญญาให้ผู้ให้เช่าซื้อ
- (๒) แจ้งให้ผู้ให้เช่าซื้อทราบถึงสิทธิหน้าที่ตาม The Hire-Purchase

Act, 1959

- (๓) ต้องส่งสำเนาสัญญาประกันภัยสินค้าให้ผู้ให้เช่าซื้อ

การไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้นี้ จะทำให้สัญญาเช่าซื้อเป็นโมฆะ (มาตรา ๔

ของ The Hire-Purchase Act, 1959

แต่ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวง
พาณิชย์ มิได้กำหนดผลในทางแพ่งไว้ว่าเป็นอย่างไร เพียงแต่กำหนดว่าถ้าผู้ให้เช่าซื้อ
มิได้ปฏิบัติตาม มีโทษเท่านั้น (๔)

แต่อย่างไรก็ตาม หลักการในเรื่องแบบและรายการต่าง ๆ ในสัญญาเช่าซื้อ
นั้นก็เหมือนกับหลักการในเรื่องการโฆษณาฉ้อฉลคือ ไม่สามารถกำหนดรายละเอียดลงไปได้

(๓) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๒๔

(๔) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๕๖
ผู้ให้เช่าซื้อผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๒๔ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

ฉะนั้นในคำพระราชบัญญัติ The Consumer Credit Act, 1974 ของอังกฤษ มาตรา ๖๐(๑) บัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับแบบและรายการต่าง ๆ ในสัญญาบริการสินเชื่อ และในกฎกระทรวงที่ออกนี้จะต้องมีบทบัญญัติอันจะเป็นหลักประกันไว้ว่า ผู้เช่าซื้อจะต้องทราบรายละเอียดในสัญญา ดังต่อไปนี้

- (๑) สิทธิและหน้าที่ตามสัญญา
- (๒) ปริมาณและอัตราค่าบริการสินเชื่อ
- (๓) การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ The Consumer Credit Act, 1974
- (๔) เรื่องอื่น ๆ ตามที่รัฐมนตรีเห็นสมควร

มาตรา ๖๐ (๒) บัญญัติว่า กฎกระทรวงต้องมีข้อความดังต่อไปนี้โดยเฉพาะ

(๑) กำหนดว่าข้อนี้เทศ เงื่อนไข หรือข้อความใดบ้างที่ต้องระบุในสัญญา และกำหนดว่าข้อนี้เทศ เงื่อนไข หรือข้อความใดบ้างที่จะระบุลงในสัญญาไม่ได้และจะไม่ผูกพันผู้เช่าซื้อ

(๒) กำหนดเงื่อนไขเพื่อเป็นหลักประกันว่าข้อนี้เทศ ที่จะต้องระบุในสัญญานั้น ผู้เช่าซื้อได้ทราบโดยตลอดแล้ว และสัญญานั้นจะมีข้อนี้เทศ ที่ไม่พอเพียง หรือมากเกินไปจนลดความสำคัญของข้อความอื่นยอมไม่ได้

การให้อำนาจรัฐมนตรี ออกกฎกระทรวงเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับแบบและรายการต่าง ๆ ในสัญญาเช่าซื้อ จะเหมาะสมกว่าเพื่อการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในทางพาณิชย์กรรมของประเทศ

สรุปหลักการในการคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องแบบและรายการต่าง ๆ ในสัญญาเช่าซื้อตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์

- (๑) กำหนดรายการต่าง ๆ ที่อย่างน้อยจะต้องมีในสัญญาเช่าซื้อ
- (๒) กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องส่งตัวอย่างสัญญาเช่าซื้อให้นายทะเบียนตรวจก่อน
- (๓) ระบุข้อตกลงใดบ้างที่ไม่ผูกพันผู้เช่าซื้อ
- (๔) การส่งมอบฉบับสัญญาเช่าซื้อแก่ผู้เช่าซื้อในวันลงชื่อในสัญญาและต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ด้วย เป็นการเตือนให้ผู้เช่าซื้อทราบ และในกรณีที่สัญญาเช่าซื้อชำรุดหรือ

สัญญา ผู้เช่าซื้อจะขอให้ผู้ให้เช่าซื้อถ่ายหรือคัดสำเนาสัญญาเช่าซื้อส่งมอบให้แก่ผู้เช่าซื้อพร้อม
 ค่ายสำเนาบัญชีแสดงจำนวนเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับชำระไว้แล้ว และที่ค้างชำระก็ได้ โดย
 ผู้เช่าซื้อเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย (๘)

๓. สิทธิในการชำระเงินผ่อนส่งทั้งหมดก่อนถึงกำหนดชำระ
 (Early Completion of Agreement)

สิทธิในการชำระเงินผ่อนส่งทั้งหมดก่อนถึงกำหนดนี้ ประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์มิได้บัญญัติให้สิทธิในเรื่องนี้ไว้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ให้เช่าซื้อหรือบริษัทเงินทุน
 มักไม่ระบุสิทธินี้ในสัญญา หรือบางกรณีในสัญญาระบุให้สิทธิในการชำระเงินผ่อนส่งก่อนถึง
 กำหนด แต่มิได้มีเงื่อนไขให้ลดอัตราค่าเช่าซื้อลงด้วย ซึ่งเป็นการเอาเปรียบผู้เช่าซื้อ
 เพราะเมื่อผู้ให้เช่าซื้อได้รับชำระหนี้เร็วขึ้นอัตราการเสี่ยงต่อการสูญเสียทรัพย์สินหมดไป
 จึงควรจะลดค่าใช้จ่ายของผู้เช่าซื้อลงตามระยะเวลาด้วย เพื่อความเป็นธรรม ในประเทศ
 อังกฤษ ให้สิทธิผู้เช่าซื้อที่จะชำระเงินผ่อนส่งก่อนถึงกำหนดชำระก็ยอมทำได้ แต่เงินที่จะต้อง
 ชำระนี้จะต้องลดอัตราค่าเช่าซื้อลงอีก และมีการลดค่าบำรุงรักษา และลดค่าเบี้ยประกัน
 และการชำระเงินผ่อนส่งทั้งหมดนี้ยอมทำได้ทุกกรณี แม้ว่าในบางกรณีผู้เช่าซื้อจะได้ผิดสัญญา
 และถูกยึดสินค้าคืนไปแล้ว แต่ในกรณีเช่นว่านี้ ผู้เช่าซื้อต้องจ่ายเงินเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้ให้
 เช่าซื้อในการที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการยึดสินค้าคืน

ในร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ก็บัญญัติให้สิทธิ
 ในการชำระเงินผ่อนส่งทั้งหมดก่อนถึงกำหนด ดังนี้

"ผู้เช่าซื้อจะชำระราคาเช่าซื้อสุทธิภายในเวลาที่สัญญาเช่าซื้อจะมีผลใช้บังคับ
 อยู่ก็ได้ โดยมีหนังสือแจ้งให้ผู้ให้เช่าทราบพร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ชำระเงิน
 ไปด้วย" (๑๐)

(๘) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๒๘

(๑๐) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๓๘

ข้อสังเกต การชำระเงินผ่อนส่งทั้งหมดจนถึงกำหนดชำระหนี้ในคราว
พระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ใช้คำว่า ชำระราคาเช่าซื้อสุทธิ (๑๑)

"ราคาเช่าซื้อสุทธิ" หมายความว่า จำนวนเงินที่ต่างกันระหว่างราคา
เช่าซื้อที่ยังไม่ได้ชำระทั้งสิ้นกับค่าเช่าซื้อซึ่งคำนวณตามส่วนแห่งระยะเวลาที่เหลืออยู่

"ราคาเช่าซื้อ" หมายความว่า จำนวนเงินรวมทุกงวดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระ
รวมกับเงินชำระล่วงหน้า

"ค่าเช่าซื้อ" หมายความว่า จำนวนเงินที่ต่างกันระหว่างราคาเช่าซื้อกับราคา
เงินสด

"อัตราค่าเช่าซื้อ" หมายความว่า อัตราร้อยละของจำนวนเงินที่ต่างกัน
ระหว่างราคาเงินสดกับเงินชำระล่วงหน้า ซึ่งต้องคำนวณตามสูตร วิธีการและเงื่อนไขที่
รัฐมนตรีประกาศกำหนด

อัตราค่าเช่าซื้อปกติโดยทั่วไปจะเข้าใจในความหมายของคำว่า อัตราดอกเบี้ย
เบี้ย แต่อัตราดอกเบี้ยใช้ในเรื่องกักยืมจึงเปลี่ยนมาใช้คำว่าอัตราค่าเช่าซื้อเพื่อความเหมาะสม

"เงินชำระล่วงหน้า" หมายความว่า จำนวนเงินที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกให้ผู้เช่าซื้อ
ชำระเป็นบางส่วนก่อนการชำระเงินเป็นงวด ๆ

โดยปกติ การเช่าซื้อรถยนต์ ผู้ขายหรือผู้ให้เช่าซื้อมักจะกำหนดให้ผู้เช่าซื้อ
ต้องจ่ายเงินชำระล่วงหน้าประมาณร้อยละ ๓๐-๓๕ ของราคารถ จำนวนเงินที่เหลือก็กำหนด
ให้ผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ระยะเวลาในการผ่อนชำระมีตั้งแต่ ๖ เดือน ไปจนถึง ๓๖ เดือน
ทั้งนี้แล้วแต่จำนวนเงินที่ชำระครั้งแรกว่าน้อยเพียงไร โดยผู้ขายคิดอัตราค่าเช่าซื้อร้อยละ
๑-๑.๒๕ ต่อเดือน หรือร้อยละ ๑๒-๑๕ ต่อปี การเช่าซื้อรถยนต์นอกจากจะต้องทำสัญญา
เช่าซื้อเป็นหลักฐานกำกับประกันด้วยทะเบียนรถยนต์ที่เช่าซื้อและกำกับค้ำประกันบุคคลแล้วผู้เช่า
ซื้อยังต้องประกันภัยรถยนต์ตลอดระยะเวลาของการเช่าซื้อโดยระบุในกรมธรรม์ ให้ผู้ให้เช่าซื้อ
เป็นผู้รับประโยชน์ และสละสิทธิส่วนบุคคลเสียของผู้ให้เช่าซื้อไปปรากฏในกรมธรรม์ และ

(๑๑) ราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔
วรรค ๓, วรรค ๖, วรรค ๘, วรรค ๙ และวรรค ๑๐

มอบกรมธรรม์ดังกล่าวไว้กับผู้ให้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อจะเสียเบี้ยประกันปีละ ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท การชำระค่าวงคองจ่ายล่วงหน้าทุกงวด หากจ่ายช้ากว่ากำหนดผู้เช่าซื้อต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑.๒๕ ต่อเดือน หรือร้อยละ ๑๕ ต่อปี นับแต่วันที่ต้องชำระเงิน

$$\text{ค่าเช่าซื้อ} = \text{ราคาเช่าซื้อ} - \text{ราคาเงินสด}$$

$$\text{ราคาเช่าซื้อ} = \text{จำนวนเงินรวมทุกงวดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระ} + \text{เงินชำระล่วงหน้า}$$

$$\text{ราคาเช่าซื้อสุทธิ} = \text{ราคาเช่าซื้อที่ยังมิได้ชำระทั้งสิ้น} - \text{ค่าเช่าซื้อที่คำนวณตามส่วนแห่งระยะเวลาเช่าซื้อที่ยังเหลืออยู่}$$

ตัวอย่าง วิธีคำนวณของราคาเช่าซื้อสุทธิ

รถยนต์คันหนึ่งราคาเงินสด ๑๕๐,๐๐๐ บาท ถ้าหากจำหน่ายโดยวิธีการให้ผู้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะคิดอัตราค่าเช่าซื้อร้อยละ ๑๕ ต่อปี วางเงินล่วงหน้า ๕๐,๐๐๐ บาท และต้องผ่อนชำระให้หมดในระยะเวลา ๒๔ เดือน

$$\begin{aligned} \text{วิธีคำนวณ} \quad \text{เงินต้นที่ต้องนำมาคำนวณค่าเช่าซื้อ} &= ๑๕๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ \text{ บาท} \\ &= ๑๐๐,๐๐๐ \text{ บาท} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{จำนวนรวมทุกงวดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระภายใน ๒ ปี} &= ๑๐๐,๐๐๐ \times \frac{๑๕}{๑๐๐} \times ๒ + ๑๐๐,๐๐๐ \\ &= ๑๓๐,๐๐๐ \text{ บาท} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \therefore \text{ราคาเช่าซื้อ} &= ๑๓๐,๐๐๐ + ๕๐,๐๐๐ \text{ บาท} \\ &= ๑๘๐,๐๐๐ \text{ บาท} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ค่าเช่าซื้อ} &= ๑๘๐,๐๐๐ - ๑๕๐,๐๐๐ \\ &= ๓๐,๐๐๐ \text{ (๒๔ เดือน)} \end{aligned}$$

หากปรากฏว่า เมื่อผู้เช่าซื้อผ่อนชำระไปได้ ๑๒ เดือนแล้ว มีความประสงค์จะนำเงินมาชำระราคาเช่าซื้อให้ครบถ้วนจนถึงกำหนดชำระเงิน ผู้เช่าซื้อจะต้องชำระราคาเช่าซื้อสุทธิดังนี้

ราคาเช่าซื้อที่ยังมิได้ชำระทั้งสิ้น	= $\frac{๑๘๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐}{๒}$
	= ๖๕,๐๐๐ บาท
ค่าเช่าซื้อที่ต้องคำนวณตามส่วนแห่งระยะเวลาที่เหลืออยู่	= $๓๐,๐๐๐ \times \frac{๑๒}{๒๔}$
	= ๑๕,๐๐๐ บาท
∴ ราคาเช่าซื้อสุทธิ	= ๖๕,๐๐๐ - ๑๕,๐๐๐
	= ๕๐,๐๐๐ บาท

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถ้าผู้เช่าซื้อชำระเงินผ่อนส่งก่อนครบกำหนดควรจะได้ลดค่าเช่าซื้อลง ๑๕,๐๐๐ บาท นอกจากนี้ถ้ามีการระบุให้ผู้เช่าซื้อคืนค่าประกันภัยสินค้าไว้ ควรจะลดเบี้ยประกันด้วยลงด้วยเช่นกัน เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อ และเนื่องจากวิธีการคิดอัตราค่าเช่าซื้อ ก็ทำให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระอัตราค่าเช่าซื้อสูงขึ้นอยู่แล้ว เพราะวิธีการคิดคิดจากต้นทุนที่เหลือจากหักเงินชำระล่วงหน้า และคิดเท่ากับหมดทุกเดือน ถ้าผู้ให้เช่าซื้อคิดจากต้นทุนที่ค้างชำระจริงในแต่ละเดือน จำนวนค่าเช่าซื้อในแต่ละเดือนจะลดลงทุกเดือน และจำนวนเงินที่ต้องผ่อนในแต่ละเดือนจะลดลงตามไปด้วย วิธีการคิดอัตราค่าเช่าซื้อของผู้เช่าซื้อต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบขั้นหนึ่งแล้ว ถ้าผู้เช่าซื้อชำระเงินผ่อนส่งจนถึงกำหนด และผู้ให้เช่าซื้อมิได้ลดค่าเช่าซื้อลง ผู้เช่าซื้อก็ยิ่งเสียเปรียบมากขึ้นเป็น ๒ ชั้น

ฉะนั้นเพื่อความคุ้มครองผู้เช่าซื้อให้ได้รับความเป็นธรรม จึงต้องบัญญัติให้สิทธิผู้เช่าซื้อสามารถชำระราคาเช่าซื้อสุทธิได้ภายในเวลาที่สัญญาเช่าซื้อจะมีผลใช้บังคับอยู่ ซึ่งเป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อ

๔. สิทธิและหน้าที่ของผู้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญาและส่งมอบสินค้าคืน
(Voluntary Return of Goods)

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๕๗๓ "ผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาใน
 เวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง"

ถึงแม้ว่ากฎหมายลักษณะเช่าซื้อจะให้สิทธิแก่ผู้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญา และส่งมอบทรัพย์สินกลับคืน ในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ตาม แต่ผู้ให้เช่าซื้ออาจกำหนดในสัญญา ยกเว้นมาตรา ๕๓๓ ว่า ผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญา ดังนี้ มีนักกฎหมายบางท่านว่า ข้อสัญญาที่ยกเว้นมาตรา ๕๓๓ ไซ้บังคับได้ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ของประชาชน เพราะบทบัญญัตินี้มิได้คุ้มครองผลประโยชน์ หรือส่วนได้เสียของประชาชน เป็นส่วนรวม เป็นแค่บทบัญญัติถึงสิทธิของผู้เช่าซื้อที่มีต่อผู้ให้เช่าซื้อเท่านั้น (๑๒)

ในทางปฏิบัติบางบริษัทจะระบุลงในสัญญาเลยว่าผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิก สัญญาและส่งมอบสินค้าคืน แม้ผู้ให้เช่าซื้อจะให้สิทธิดังกล่าว แต่ผู้ให้เช่าซื้อก็จะกำหนดให้ ผู้เช่าซื้อชำระเงินโดยระบุจำนวนว่าต้องชำระเท่าใด หรือกำหนดเป็นจำนวนต่อรอบละ ว่าจะต้องชำระเงินเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ของราคาเช่าซื้อ เงินที่กำหนดไว้นี้ก็เพื่อประกันว่าถ้า ราคาสินค้าที่ส่งคืนลดลงไปมาก เงินนี้ก็ถือเป็นค่าประกันราคาสินค้าที่ลดลงที่ผู้เช่า ซื้อจะต้องให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ เพื่อชดเชยราคาสินค้าที่ต่ำลงมา ฉะนั้นการระบุจำนวนเงินที่ผู้ เช่าซื้อต้องชำระในกรณีบอกเลิกสัญญาและส่งมอบสินค้าคืนจึงมักจะกำหนดไว้สูง และเป็น การแสวงหาผลประโยชน์ของผู้ให้เช่าซื้ออีกประการหนึ่ง เพราะเรียกเงินชดเชยสูงมาก ในความ เป็นจริงแล้วสินค้าบางอย่างราคามีได้ลดลงมากมาย ในทางตรงข้ามกลับมีราคาสูงขึ้น และ ในกรณีนี้ผู้ให้เช่าซื้อก็มีได้ตกลงไว้ในสัญญาว่าจะคืนเงินส่วนที่เกินให้ ผู้เช่าซื้อจึงถูกเอาเปรียบ โดยเป็นฝ่ายที่ต้องรับภาระทั้งหมด

แต่เดิมในคอมมอนลอว์ของอังกฤษไม่ยอมรับรองสิทธิอันนี้ เพราะขัดต่อหลักว่า คุ้มความศักดิ์สิทธิ์ของนิติกรรม ต่อมาทางปฏิบัติ ผู้ให้เช่าซื้อยอมตกลงไว้ในสัญญาให้ผู้เช่าซื้อ เลิกสัญญาได้ทุกกรณี ปัญหาการบอกเลิกสัญญามีอยู่ว่า การส่งสินค้าคืนนั้นในบางกรณีสินค้าสูง กว่าเดิม ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อได้เปรียบและในบางกรณี ราคาสินค้าต่ำลง ในกรณีเหล่านี้ผู้ให้เช่า ซื้อจะกำหนดลงในสัญญาว่า ผู้เช่าซื้อที่ส่งมอบสินค้าคืนจะต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนเท่าใด หรือเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ เพื่อชดเชยราคาสินค้าที่ต่ำลง เงินที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระเรียกว่า

Minimum payment Clause จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการเอาเปรียบ และศาลจะ

(๑๒) คร.มานะ พิทยาภรณ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๕; ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับ คร.มานะ พิทยาภรณ์ ในเรื่องนี้ เพราะมาตรา ๕๓๓ ไม่กระทบบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย จึงทำนิติกรรมแตกต่างไปจากบทบัญญัตินี้ได้ บทบัญญัติดังกล่าวเรียกว่า Jus Dispositivum ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในหน้า ๑ และหน้า ๒ ของวิทยานิพนธ์นี้ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นี้มีบทบัญญัติไม่กี่มาตราที่เป็น Jus Cogens หรือบทกฎหมายเคร่งครัด

อนึ่ง ในคดี เฮลบี กับ แมทธีวส์ (Helby v. Matthews) ก็มีใ้กล่าวไว้ว่า ถ้าผู้เช่าซื้อไม่มีสิทธิคืนสินค้าและบอกเลิกสัญญาแล้ว สัญญาดังกล่าวจะมีใช้เป็นสัญญาเช่าซื้อ

ประกาศว่าเป็น **เบี้ยปรับ (penalty) นั้นไม่ได้** ทั้ง ๆ **ซึ่งมีการกำหนดเงิน**
 ไว้มากเป็นการเอาเปรียบ เพราะเบี้ยปรับจะใช้เฉพาะในกรณีผิดสัญญา แต่ในกรณีส่งมอบ
 สินค้าคืนนี้มิใช่การผิดสัญญา แต่เป็นการใช้สิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมาย ศาลจึงมักจะตีความว่า
 การส่งมอบสินค้าคืน ผู้เช่าซื้อมิได้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาและผู้เช่าทำผิดสัญญาไปแล้ว ทั้งนี้
 เพราะศาลต้องการใช้บทบัญญัติเบี้ยปรับเพื่อคุ้มครองผู้เช่าซื้อ แต่วิธีการเช่นนี้ใช้ได้น้อยกรณี
 ภายหลังพระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. ๑๙๖๕ ของอังกฤษจึงได้บัญญัติให้คุณสมบัติแก่ศาลในการ
 ลดจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อต้องจ่ายในการคืนสินค้า (๑๓)

ในประเทศออสเตรเลีย พระราชบัญญัติ The Hire-Purchase Act, 1959
 ยอมให้จ่ายเงินตาม Minimum payment clause ได้ ถ้าจำนวนเงินที่ต้องชำระนั้นไม่สูง
 เกินกว่าจำนวนเงินที่ต้องชำระในกรณีผิดสัญญา วิธีการคำนวณค่าเสียหายในกรณีผิดสัญญา
 จึงนำมาใช้กับการคืนสินค้าโดยสมัครใจ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง

The Hire-Purchase Act, 1970 ของสิงคโปร์ที่ใช้หลักการ

เดียวกับ The Hire-Purchase Act, 1959 ของออสเตรเลีย

ส่วนในร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของ
 กระทรวงพาณิชย์ มาตรา ๓๐ ได้แก้ไขข้อบกพร่องของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 มาตรา ๕๗๓ ดังนี้

"ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาและส่งมอบสินค้าควบคุมคืน โดยข้อสัญญาหรือ
 โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ให้เช่าซื้อต้องประเมินราคาสินค้าควบคุมที่ได้รับ โดยประเมินราคา
 ตามราคาตลาด หรือราคาที่จะขายได้ในวันที่รับมอบสินค้าควบคุม และต้องแจ้งเป็นหนังสือ
 ให้ผู้เช่าซื้อทราบภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้รับมอบสินค้าควบคุมคืน

(๒) ถ้าผู้เช่าซื้อไม่พอใจราคาประเมิน (๑) ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ให้เช่าซื้อ

(๑๓) The Hire-Purchase Act, 1965, section 28 (1)

ทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งราคาประเมิน ถ้าผู้เช่าซื้อไม่แจ้งภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าผู้เช่าซื้อพอใจราคาประเมินนั้น

(๓) เมื่อผู้ให้เช่าซื้อได้รับแจ้งตาม (๒) แล้ว ต้องขายทอดตลาดสินค้าควบคุมนั้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับมอบสินค้าควบคุมคืน และต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้เช่าซื้อทราบก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้ผู้เช่าซื้อมีโอกาสเข้าสู่อำนาจ

ค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดให้หักจากราคาสินค้าควบคุมที่ขายทอดตลาดไว้ และให้ถือว่าราคาสินค้าควบคุมที่เหลือหรือราคาประเมิน แล้วแต่กรณี เป็นมูลค่าของสินค้าควบคุม" และในมาตรา ๓๑ "เมื่อผู้ให้เช่าซื้อได้ปฏิบัติตามมาตรา ๓๐ (๑) และผู้เช่าซื้อพอใจราคาประเมินหรือเมื่อผู้ให้เช่าซื้อได้ปฏิบัติตาม (๑) และ (๓) แล้ว ถ้าปรากฏว่า

(๑) สินค้าควบคุมที่รับคืนมีมูลค่ามากกว่าราคาเช่าซื้อสุทธิ ผู้ให้เช่าซื้อต้องคืนเงินส่วนที่เกินแก่ผู้เช่าซื้อภายในสิบห้าวันนับแต่วันประเมินราคาหรือนับแต่วันขายทอดตลาดสินค้าควบคุมแล้วแต่กรณี

(๒) สินค้าควบคุมที่รับคืนมีมูลค่าน้อยกว่าราคาเช่าซื้อสุทธิ ผู้ให้เช่าซื้อต้องชำระเฉพาะเงินส่วนที่ขาดเท่านั้นแก่ผู้ให้เช่าซื้อภายในสิบห้าวันนับแต่ได้รับแจ้งจากผู้ให้เช่าซื้อ

ถ้าผู้เช่าซื้อไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๓๐ (๑) หรือ (๑) และ (๓) ผู้ให้เช่าซื้อไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายจากผู้เช่าซื้อ"

ฉะนั้นจะเห็นวาระพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ให้ความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย คือ ถ้าสินค้าลดลงผู้เช่าซื้อก็ต้องชำระเงินส่วนที่ขาดให้ แต่ถ้าสินค้าที่รับคืนมีราคาสูงขึ้นก็ควรที่จะต้องคืนให้แก่ผู้เช่าซื้อ จึงจะยุติธรรม เพราะเมื่อทำการให้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อประสงค์จะกำไรเงินเพียงเงินตามราคาเช่าซื้อเท่านั้น ฉะนั้นเมื่อผู้ให้เช่าซื้อคืนสินค้า ผู้ให้เช่าซื้อก็ได้รับราคาเช่าซื้อครบถ้วนแล้ว สมคังความประสงค์ ฉะนั้นเงินส่วนที่เกินจึงควรคืนให้แก่ผู้เช่าซื้อ เพราะค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็หักจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดก่อนอยู่แล้ว

ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีต้องเสียหายแต่ประการใด ถ้าไม่บัญญัติเช่นนี้แล้วจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้เช่าซื้อแสวงหาประโยชน์มากขึ้นเป็นการเอาเปรียบผู้ให้เช่าซื้อ

และเพื่อให้มีการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายจึงกำหนดโทษของผู้ให้เช่าซื้อที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม (๑) หรือ (๓) ด้วย(๑๔)

๕. การผิดสัญญา และการยึดสินค้าคืน (Breach of Agreement and Repossession)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะเช่าซื้อมาตรา ๕๗๔ ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ให้เช่าซื้อในอันที่จะบอกเลิกสัญญาได้คือ

"ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นสาระสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย"

อนึ่ง ในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงิน ซึ่งเป็นคราวที่สุกนั้น ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน และกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง"

ถึงแม้กฎหมายจะบัญญัติไว้ว่าผู้ให้เช่าซื้อต้องผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ให้เช่าซื้อ และบริษัทเงินทุนมักะบุลงไปในสัญญาที่เป็นแบบฟอร์มมาตรฐานว่า ถ้าผู้ให้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้องวดใดงวดหนึ่ง ให้ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาได้ และได้มีคำพิพากษาของศาลฎีกาตัดสินว่า ข้อตกลงยกเว้นมาตรา ๕๗๔ นี้ใช้บังคับได้ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ เป็นเพราะศาลถือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่กรณีเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น

(๑๔) ราชประชาบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๕๔ ผู้ให้เช่าซื้อผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง (๑) หรือ (๓) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท"

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๑๘๒/๒๕๐๑ ขอสัญญาว่าผู้เช่าซื้อไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้องวดใด ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิเลิกสัญญาและริบเงินที่ชำระแล้วคืนในบังคับได้ ไม่ขัดกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๑๔ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่บังคับในเมื่อคู่สัญญาไม่ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่น

นอกจากข้อตกลงที่ว่า ถ้าผู้คนัดไม่ชำระเงินงวดใดงวดหนึ่งให้ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาได้ ผู้ให้เช่าซื้อและบริษัทเงินทุน มักจะกำหนดลงไปด้วยว่าบรรดาเงินที่ได้เข้ามาแทนก่อนให้ริบ และให้ผู้ให้เช่าซื้อดัดเข้าครอบครองสินค้านั้นได้ด้วย และนอกจากนี้ผู้ให้เช่าซื้อยังกำหนดต่อไปอีกว่าผู้เช่าซื้อจะต้องชำระเงินค้างส่งเต็มจำนวน ซึ่งเป็นการเอาเปรียบผู้เช่าซื้ออย่างมาก เพราะมาตรา ๕๑๔ กฎหมายมิได้บัญญัติให้สิทธิแก่เจ้าของไว้แจ้งชคนอกเหนือไปจากการเข้าครอบครองทรัพย์สินและริบเงินที่ผู้เช่าได้ส่งไปแล้ว หากผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบเงินที่ค้างชำระอยู่ทั้งหมดแล้ว และยังเป็นที่น่าเห็นใจอีกด้วยว่า ถ้าผู้เช่าซื้อชำระเงินครบถ้วนทุกงวด ผู้เช่าซื้อย่อมได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อไปตามคำมั่นจะขายที่เจ้าของได้ให้ไว้ เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัด เจ้าของย่อมมีสิทธิได้รับเพียงค่าเสียหาย ซึ่งตามปกติคือดอกเบี้ย ตามมาตรา ๒๒๔ เว้นแต่เจ้าของจะพิสูจน์ความเสียหายอย่างอื่นได้อีกด้วย อันเป็นที่แน่นอนว่าไม่ใช่เจ้าของจะเรียกได้ทั้งเงินค่าเช่าซื้อทั้งหมดเต็มจำนวนแล้ว ยังเอาทรัพย์สินที่เช่าซื้อดัดคืนไปหมดเป็นสองต่อด้วย (๑๕) เป็นการเอาเปรียบผู้เช่าซื้อ

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๑๘๕/๒๕๐๑ เมื่อมีการผิดสัญญาเช่าซื้อโดยผิดนัดไม่ชำระเงินค่าเช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๕๑๔ ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิเพียงเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อและริบเงินค่าเช่าซื้อที่ส่งแล้วเท่านั้น ไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระอีก แต่ผู้ให้เช่าซื้อจะมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะการไม่ชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อ

(๑๕) สันนัย สัจจวานิช คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน พระสมุห: นิติบรรณการพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๒, หน้า ๑๕๘-๑๖๐

จนเป็นเหตุให้มีการเลิกสัญญาอันได้แก่ ค่าใช้ทรัพย์สินตลอดเวลาที่ผู้เช่าซื้อครอบครองทรัพย์สินอยู่ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๑ วรรค ๓ เท่านั้น และถ้าทรัพย์สินที่คืนมาเสียหาย ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบนอกเหนือไปจากความเสียหายอันเกิดจากการใช้ทรัพย์สินโดยชอบอีกด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๑๑/๒๕๑๒ อนึ่ง แม้ว่าสัญญาจะมีข้อความว่า ผู้เช่าซื้อสัญญาเช่าของมีสิทธิบอกเลิกสัญญา รับเงินที่ผู้เช่าชำระไว้กับเงินที่ค้างส่งเต็มจำนวน และยอมให้เจ้าของเช่าครอบครองทรัพย์สินที่เขาซื้ออีกด้วยตาม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อตกลงที่ยอมให้เรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ นั้นเท่ากับกำหนดเงินเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า หากเบี้ยปรับที่รับส่งเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรแก่ความเป็นธรรมก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่สนับสนุนคือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘๑/๒๕๑๑ ที่ ๕๑๑/๒๕๑๒ และที่ ๖๐๑/๒๕๑๓ นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๖๔๗/๒๕๑๕, ที่ ๑๔๐๘/๒๕๑๘, ที่ ๑๘๓๓/๒๕๑๘ ศาลจะให้เต็มตามที่สัญญาไว้ก็ได้

การกำหนดเบี้ยปรับจึงเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติผลบังคับตามหนี้ให้หนักขึ้นแก่ลูกหนี้ เพราะถือว่าเมื่อลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามหนี้ ลูกหนี้ก็ถูกบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเท่าจำนวนเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ โดยทางฝ่ายเจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องสืบว่าการไม่ปฏิบัติตามหนี้ทำให้ตนเสียหายเท่าใด (๑๖)

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๖๗๒/-๖๗๓/๒๕๐๘ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๔๘๑/๒๕๑๑ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๖๔๗/๒๕๑๕ แม้จะเรียกว่าค่าเสียหาย ไม่ใช่ค่าเบี้ยปรับศาลก็ถือเป็นเบี้ยปรับและลดจำนวนลงได้

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๒๖๘/๒๕๑๒ เบี้ยปรับอาจกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ย เช่น ร้อยละ ๑๕ ต่อปี ในวงเงินที่ควรต้องชำระแต่ไม่ชำระก็ได้

(๑๖) ผู้คิด เศรษฐชุบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้
(เอวารวณการพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยศาสตราจารย์จิตติ
ติงศภัทิย์) หน้า ๒๘๔

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๙๕๑/๒๕๑๓ มาตรา ๓๘๓ วรรค ๑ เบี้ยปรับอาจลดลง
ได้ในเมื่อเบี้ยปรับนั้นเกินกว่าทางได้เสียทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหนี้ เนื่องจาก
ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามหนี้ และถ้าศาลพิพากษากำหนดค่าเสียหาย ให้เต็มความเสียหายแล้ว โจทก์
เรียกเบี้ยปรับตามสัญญาอีกไม่ได้

ผู้ให้เช่าจะนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ว่าความจริงตนได้รับความเสียหาย
เนื่องจากการไม่ชำระหนี้ของผู้เช่าชื่อมากกว่าจำนวนเบี้ยปรับ จึงเรียกให้ผู้เช่าชื้อใช้ค่าสินไหม
ทดแทน ความเสียหายมากกว่าจำนวนเบี้ยปรับก็ได้ ตามมาตรา ๓๘๐ วรรค ๒ (๑๗)

ในกรณีผู้เช่าชื้อผิดนัดไม่ชำระเงิน ๒ คราวติด ๆ กัน หรือทำผิดสัญญาในส่วนที่
เป็นสาระสำคัญ ศาลได้ประยุกต์หลักกฎหมายในบรรพ ๑ และบรรพ ๒ เพื่อคุ้มครองผู้เช่าชื้อ
ให้ได้รับความเป็นธรรม เพราะหลักความสัจคือสิทธิ์แห่งเจตนาในการทำสัญญาทำให้ผู้ให้เช่าชื้อ
เขียนสัญญาเอาเปรียบผู้เช่าชื้อและกำหนดเบี้ยปรับสูงเกินความเสียหายที่แท้จริง แต่ถึงอย่างไร
ในกรณีตามมาตรา ๕๗๕ ผู้เช่าชื้อที่ผิดสัญญาก็ยังได้รับความเป็นธรรมมากกว่ากรณีที่ผู้เช่าชื้อ
ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าชื้อ และส่งมอบทรัพย์สินคืนตามมาตรา ๕๗๓ เพราะจำนวนเงินที่
ผู้ให้เช่าชื้อกำหนด ศาลจะตีความว่าเป็นเบี้ยปรับมิได้ เพราะเบี้ยปรับเป็นกรณีที่เกิดขึ้นเมื่อ
มีการผิดสัญญาเท่านั้น ดังนั้นผู้ให้เช่าชื้อซึ่งใช้สิทธิโดยชอบตามที่กฎหมายกำหนดกลับต้องเสีย
เปรียบและไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะศาลไม่สามารถประยุกต์หลักกฎหมายในเรื่องเบี้ย
ปรับมาใช้ได้ ดังที่ได้กล่าวแล้ว ในตอนที่ ๔

หลักกฎหมายของอังกฤษและออสเตรเลีย ในกรณีที่ผิดสัญญาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป
เป็นกรณีที่ผู้เช่าชื้อไม่ชำระเงินผ่อนเป็นงวดตามสัญญา ในกรณีเช่นนี้พระราชบัญญัติเช่าชื้อ ได้
กำหนดให้ผู้ให้เช่าชื้อมีหนังสือแสดงเจตนาและยึดสินค้าก่อนในหนังสือต้องกำหนดเวลาแน่นอน
ลงไปแต่ต้องไม่น้อยกว่า ๗ วัน นับแต่วันส่งหนังสือ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการ
เคลื่อนย้ายหรือปิดบังสินค้า ทำให้ผู้ให้เช่าชื้อเสียหายก็ไม่ต้องมีหนังสือดังกล่าว (๑๘)

(๑๗) เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๐๐

(๑๘) The Hire-Purchase Act, 1959, section 13 (1) & (2)

หลังจากยึดสินค้าแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องมีหนังสือให้ผู้เช่าซื้อชำระเงินที่ค้างภายใน ๒๑ วัน ในขณะที่ยังไม่ครบ ๒๑ วัน ผู้เช่าซื้อจะมีสิทธิดังนี้

(๑) สิทธิขอสินค้าคืน และขอให้สัญญายังคงเป็นไปตามเดิม (Right of reinstatement) คือผู้เช่าซื้อต้องส่งมอบเงินที่ค้างชำระทั้งหมดรวมทั้งค่าธรรมเนียมที่ตนได้ทำผิดสัญญา ตลอดจนชดใช้เงินเป็นค่าเสียหายในการยึดทรัพย์ให้แก่ผู้เช่าซื้อ หรือ

(๒) สิทธิขอซื้อสินค้าโดยชำระเงินทั้งหมด พร้อมกับจ่ายค่าเสียหาย หรือ

(๓) สิทธิขอให้ขายทรัพย์สินที่ยึดนั้นให้แก่บุคคลใดตามที่ผู้เช่าซื้อเสนอมาในราคาที่ไม่น้อยกว่าราคาจริงของสินค้านั้น (๑๕) ถ้าผู้เช่าซื้อไม่ใช้สิทธิดังกล่าวภายใน ๒๑ วัน เป็นอันหมดสิทธิ

จากนั้นผู้ให้เช่าจะต้องขายสินค้านั้น ในการขายสินค้านั้นมีปัญหาเกิดขึ้น

๒ กรณีคือ

(๑) เมื่อขายสินค้าไปนั้นราคาอาจยังไม่ตกมากและเมื่อเอาราคาสินค้ารวมกันเข้ากับเงินด่อนที่จ่ายไปแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะได้กำไรมากกว่าราคาเช่าซื้อจริง ดังนี้ ใน The Hire-Purchase Act, 1959 ของออสเตรเลียได้ยุติคือ ให้เรียกเงินส่วนที่เกินได้

(๒) ในบางกรณีค่าของสินค้าอาจตกลงไปมาก ทำให้ผู้เช่าซื้อขาดทุน ในกรณีนี้ผู้ให้เช่าซื้อมักจะกำหนด Minimum payment clause ลงไปในสัญญา แต่บางครั้งกำหนดมากเกินไปเกินกว่าความเสียหายที่ได้รับจริง ศาลจะตัดสินว่า Minimum payment clause นี้ ไม่ใช่ค่าเสียหายแท้จริงที่กำหนดไว้ จึงเป็นโมฆะ เพราะเป็นเบี้ยปรับ ในกรณีเช่นนี้ต้องฟ้องเรียกค่าเสียหายให้ศาลคำนวณจะมาฟ้องเอาตาม Minimum payment clause ไม่ได้

ฉะนั้นในการร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์ มาตรา ๓๒ จึงได้พยายามแก้ปัญหาโดยให้โอกาสผู้เช่าซื้อปฏิบัติตามสัญญา

(๑๕) The Hire-Purchase Act, 1959, section 15 (1) (a) (ii)

ก่อน คือ ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระเงินสองคราวติดกัน ผู้ให้เช่าซื้อจะเลิกสัญญาและยึดสินค้าควบคุมคืนได้ต่อเมื่อผู้เช่าซื้อมิได้ชำระเงินที่ค้างชำระนั้นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับทราบหนังสือเตือน ให้ชำระเงินที่ค้างชำระนั้นจากผู้ให้เช่าซื้อ

ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระเงินงวดสุดท้าย ผู้ให้เช่าซื้อจะเลิกสัญญาและยึดสินค้าควบคุมคืนได้ต่อเมื่อผู้เช่าซื้อมิได้ชำระเงินที่ค้างชำระนั้นก่อนระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกรวดหนึ่งและผู้ให้เช่าซื้อได้มีหนังสือเตือนให้ชำระเงินที่ค้างชำระนั้นแล้ว

ถ้าผู้เช่าซื้อได้ชำระภายในกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้นแล้วแต่กรณี ผู้ให้เช่าซื้อจะอ้างเหตุแห่งความล่าช้าในการชำระเงินเป็นเหตุขอกเลิกสัญญาไม่ได้ แต่ผู้ให้เช่าซื้อคิดดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าต่อปี ในจำนวนเงินที่ผิดนัดชำระนั้น

การส่งหนังสือเตือนให้ชำระเงินที่ค้างชำระดังกล่าวทั้งสองกรณี ถ้าไม่พบตัวผู้เช่าซื้อหรือผู้เช่าซื้อไม่ยอมรับ ให้มีหนังสือเตือนไว้ในที่เปิดเผย ณ ภูมิลำเนา หรือสถานที่อยู่ของผู้เช่าซื้อและให้ถืออาผู้เช่าซื้อได้รับทราบหนังสือเตือนนั้นแล้วตั้งแต่วันที่ปิดหนังสือเตือน

มาตรา ๓๓ ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการย้ายหรือปิดบังสินค้าควบคุม ซึ่งจะทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเสียหาย ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาและยึดสินค้าควบคุมคืนได้ทันที

สิทธิของผู้ให้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญาและยึดสินค้าคืน เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการย้ายหรือปิดบังสินค้าควบคุม ซึ่งให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ให้เช่าซื้อเช่นเดียวกัน เพราะมีชื่อนั้นแล้วผู้ให้เช่าซื้ออาจสูญเสียทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้ออันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้เช่าซื้อได้ ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้สิทธิในข้อนี้ไว้

นอกจากนี้ มาตรา ๓๔ ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อยึดสินค้าควบคุมคืนเพราะผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินตามมาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง หรือเพราะมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการย้ายหรือปิดบังสินค้าควบคุมซึ่งจะทำให้ผู้เช่าซื้อเสียหายตามมาตรา ๓๓ ผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันทราบภายในสิบห้าวัน นับแต่วันยึดสินค้าควบคุมคืน หนังสือแจ้งต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อและสถานที่ติดต่อของผู้ให้เขาซื้อ
- (๒) จำนวนเงินที่ผู้ให้เขาซื้อได้รับไว้แล้วและที่ค้างชำระ
- (๓) มูลค่าของสินค้าควบคุมที่ยึดคืนโดยประเมินราคาตามราคาตลาด

หรือราคาที่จะขายได้ในวันยึดสินค้าควบคุมคืน

(๔) วัน เวลา และสถานที่ที่ยึดสินค้าควบคุมคืน และสภาพของสินค้าควบคุมไม่เกิน ๑๕ วันนับแต่ผู้ให้เขาซื้อได้รับแจ้ง ผู้ให้เขาซื้อจะมีหนังสือให้ผู้ให้เขาซื้อขายสินค้าควบคุมที่ได้รับหรือยึดคืนให้แก่ผู้ให้เขาซื้อ หรือแก่ผู้ใดที่เห็นสมควรในราคาไม่ต่ำกว่าราคาประเมินดังที่กล่าวมาแล้วก็ได้ หนังสือที่แจ้งให้ขายสินค้าควบคุมต้องกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่ชำระเงินไปด้วย (๒๐)

เมื่อพ้นกำหนดเวลา ๑๕ วันแล้ว ผู้ให้เขาซื้อจะต้องขายทอดตลาดสินค้าควบคุมที่ยึดคืน ภายใน ๔๕ วัน นับแต่วันได้รับมอบสินค้าควบคุมคืน และต้องแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ให้เขาซื้อทราบก่อนกำหนดวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่า ๗ วัน เพื่อให้ผู้ให้เขาซื้อมีโอกาสเข้าสู่ราคา (๒๑)

ค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดให้หักจากราคาสินค้าควบคุมที่ขายทอดตลาดได้ ถ้าปรากฏว่าสินค้าควบคุมที่ยึดคืนมีมูลค่ามากกว่าราคาเขาซื้อสุทธิ ผู้ให้เขาซื้อต้องคืนเงินส่วนที่เกินแก่ผู้ให้เขาซื้อภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันประเมินราคา หรือนับแต่วันขายทอดตลาดแล้วแต่กรณี ถ้าสินค้าควบคุมที่ยึดคืนมีมูลค่าต่ำกว่าราคาเขาซื้อสุทธิ ผู้ให้เขาซื้อต้องชำระเฉพาะเงินส่วนที่ขาดเท่านั้นแก่ผู้ให้เขาซื้อภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันได้รับแจ้งจากผู้ให้เขาซื้อ

(๒๐) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๓๕ "ผู้ให้เขาซื้อจะแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ให้เขาซื้อขายสินค้าควบคุมที่ได้รับหรือยึดคืนให้แก่ผู้ให้เขาซื้อ หรือแก่ผู้ใดที่เห็นสมควรในราคาไม่ต่ำกว่าราคาประเมินตามมาตรา ๓๐(๑) หรือมาตรา ๓๔(๓) ก็ได้ การแจ้งเป็นหนังสือตามวรรคหนึ่งให้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่ชำระเงินไปด้วย แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ผู้ให้เขาซื้อได้รับแจ้งจากผู้ให้เขาซื้อตามมาตรา ๓๐(๑) หรือมาตรา ๓๔

(๒๑) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๓๖ "ผู้ให้เขาซื้อต้องขายทอดตลาดสินค้าควบคุมที่ยึดคืนตามมาตรา ๓๔ เมื่อพ้นกำหนดเวลาตาม มาตรา ๓๕ วรรคสองแล้วและในหน้ามาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง (๓) และวรรคสอง และมาตรา ๓๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้านี้ พยายามขจัดปัญหาในทางปฏิบัติให้ความคุ้มครองผู้เข้าซื้อและในขณะเดียวกันก็ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ให้เข้าซื้อ เพื่อให้ธุรกิจการเข้าซื้อดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และไม่ประสบความล้มเหลว

๖. การคุ้มครองผู้บริโภคโดยการควบคุมการปล่อยสินเชื่อ (Credit-Controlling)

การควบคุมการเข้าซื้อสินค้ามีจุดมุ่งหมายประการแรกเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ และการขาดดุลการค้า ทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีการควบคุมทางการปล่อยสินเชื่อด้วย เพราะดังที่กล่าวมาแล้วว่าบริษัทเงินทุนที่ได้รับอนุญาตจัดตั้งจากกระทรวงการคลังให้ประกอบธุรกิจการลงทุน มีประมาณเกือบครึ่งที่มุ่งแต่กิจการค้าปลีกจำหน่ายและการบริโภคอย่างเดี่ยว เช่น กิจการให้เข้าซื้ออันเป็นผลเสียแก่เศรษฐกิจของประเทศอย่างมากเพราะว่ามีใช่เป็นการลงทุนในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีการปล่อยสินเชื่อในการให้เข้าซื้อรถยนต์อย่างเดี่ยวสูงถึง ๒,๐๐๐ ล้านบาท ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมการปล่อยสินเชื่อในการเข้าซื้อสินค้า

การควบคุมการปล่อยสินเชื่อ มี ๒ กรณี คือ

(๑) ควบคุมข้อตกลงเกี่ยวกับค่าเข้าซื้อ คือ ควบคุมเงื่อนไขต่าง ๆ ในสัญญาเข้าซื้อ เช่น อัตราค่าเข้าซื้อ เงินชำระล่วงหน้า จำนวนงวดและระยะเวลาแต่ละงวด เพื่อคุ้มครองลูกหนี้มิให้ล้มเหลวทางการเงินมากเกินไป

(๒) จำกัดปริมาณการปล่อยสินเชื่อให้ลดลง เพื่อรักษาสินทรัพย์สภาพคล่องของธนาคารและบริษัทเงินทุนให้คงตัวตลอดเวลา ซึ่งเป็นการป้องกันการเกิดภาวะเงินเฟ้อเพราะกู้ยืมของเอกชนมีมากเกินไป

ทั้งนี้ ดังปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

(๑) การควบคุมข้อตกลงเกี่ยวกับค่าเข้าซื้อ ได้แก่

๑.๑ อัตราค่าเข้าซื้อ

๑.๒ เงินชำระล่วงหน้า

๑.๓ จำนวนงวดและระยะเวลาแต่ละงวด

๑.๑ การควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อ อัตราค่าเช่าซื้อ ก็คือ อัตราดอกเบี้ยในกรณีกู้ยืมเงิน แต่เนื่องจากการเช่าซื้อมิใช่การกู้ยืมเงิน จึงใช้คำว่าอัตราค่าเช่าซื้อแทน อัตราค่าเช่าซื้อ นี้โดยปกติแล้วผู้ให้เช่าซื้อจะคิดรวมไปในราคาสินค้าซึ่งเมื่อรวมเป็นราคาเช่าซื้อแล้วจะสูงมาก เพราะผู้ให้เช่าซื้อให้นำเอารายจ่ายต่าง ๆ และอัตราเสี่ยงของการที่หนี้จะต้องสูญรวมเข้าด้วยกันทำให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องรับภาระ และเนื่องจากอัตราค่าเช่าซื้อมิใช่อัตราดอกเบี้ย ผู้ให้เช่าซื้อจึงไม่ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราอย่างละ

๑๘ ต่อปี อัตราค่าเช่าซื้อจะสูงหรือต่ำย่อมสุดแต่กำหนดระยะเวลาผ่อนส่ง จำนวนเงินที่ชำระครั้งแรก ความเสี่ยงต่อหนี้สูญ ค่าใช้จ่ายในการติดตามเก็บและการยึดสินค้าคืนเมื่อมีการผิดสัญญา แต่ถึงแม้ผู้ให้เช่าซื้อจะคิดอัตราค่าเช่าซื้ออย่างละ ๑๘ ต่อปีก็ตาม แต่วิธีการคิดอัตราค่าเช่าซื้อก็ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องจ่ายค่าเช่าซื้อเพิ่มขึ้น เพราะอัตราค่าเช่าซื้อคิดจากจำนวนเงินต้นที่ต้องผ่อนชำระครั้งแรกและคิดอัตราค่าเช่าซื้อเฉลี่ยเท่ากับหมดทุกเดือน เมื่อมีการผ่อนชำระจำนวนเงินต้นในแต่ละเดือนจะลดลง จำนวนค่าเช่าซื้อก็ควรจะลดลงด้วย แต่ในความเป็นจริงผู้ให้เช่าซื้อยังคงต้องจ่ายเท่าเดิม จึงเห็นได้ว่านอกจากผู้ให้เช่าซื้อสามารถกำหนดอัตราค่าเช่าซื้อเกินกว่าร้อยละ ๑๘ ต่อปีได้แล้ว วิธีการคำนวณอัตราค่าเช่าซื้อก็ยังเป็นการเพิ่มอัตราค่าเช่าซื้อขึ้นไปอีก เป็นการเอาเปรียบผู้เช่าซื้ออย่างมาก

ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องควบคุมการกำหนดอัตราค่าเช่าซื้อเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ซื้อ ในร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้าได้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นผู้กำหนดอัตราค่าเช่าซื้อ โดยกำหนดสูตร วิธีการและเงื่อนไขการคำนวณอัตราค่าเช่าซื้อ^(๒๒) ซึ่งจะต้องเป็นไปตามหลักเศรษฐศาสตร์และการบัญชี แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าสูตรดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นสูตรลักษณะใดก็ตาม เมื่อใช้คำนวณแล้วควรจะได้จำนวนค่าเช่าซื้อไม่เกินจำนวนเงินดอกเบี้ยเงินกู้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

(๒๒) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔๑ "ในกรณีประกาศกำหนดอัตราค่าเช่าซื้อตามมาตรา ๔๐ (๑) ให้รัฐมนตรีกำหนดสูตรวิธีการและเงื่อนไขในการคำนวณอัตราค่าเช่าซื้อดังกล่าวดังนี้"

๑.๒ การควบคุมการกำหนดเงินชำระล่วงหน้า

ในปัจจุบันผู้ให้เช่าซึ่งจะกำหนดเงินชำระล่วงหน้าไว้สูงเท่าไรก็ได้ หรืออาจจะไม่มีเงินชำระล่วงหน้าเลยก็ได้ แต่การกำหนดเงินชำระล่วงหน้าไว้ต่ำทำให้ผู้ให้เช่าซึ่งสามารถให้เช่าซื้อสินค้าได้มากเพราะผู้เช่าซื้อที่มีเงินเพียงเล็กน้อยก็สามารถเช่าซื้อสินค้าไปใช้ได้ แต่การกำหนดเงินชำระล่วงหน้าไว้ต่ำก็เป็นผลเสียแก่ผู้ให้เช่าเช่นกัน เพราะเมื่อไม่มีเงินชำระล่วงหน้าหรือเงินชำระล่วงหน้าน้อย จำนวนเงินที่ต้องผ่อนในแต่ละงวดจึงสูง ผู้เช่าซื้อที่มีได้ประมาณรายได้ของตนอาจเข้าทำสัญญาทั้ง ๆ ที่ไม่สามารถผ่อนชำระครบจนได้กรรมสิทธิ์ และในที่สุดต้องถูกยึดสินค้านั้นคืน

เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อมิให้ต้องประสบความล้มเหลวทางด้านการเงินมากเกินไป จึงจำเป็นต้องกำหนดเงินชำระล่วงหน้าไว้ในอัตราที่เหมาะสมเพื่อผู้เช่าซื้อจะได้พิจารณาตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

๑.๓ การควบคุมการกำหนดจำนวนงวดและระยะเวลาแต่ละงวด

เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับนโยบายทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นสินค้าที่ส่งเข้ามาจากต่างประเทศก็จะมีมาตรการกำหนดจำนวนงวดที่น้อยและระยะเวลาในการผ่อนจะสั้นเพื่อลดอำนาจในการซื้อเพราะจำนวนงวดน้อย การชำระแต่ละครั้งจะรวมเงินได้ไม่พันกำหนดซึ่งไม่สามารถจะเช่าซื้อได้ จึงเป็นการลดการเช่าซื้อสินค้าจากต่างประเทศให้น้อยลง เป็นการชะลอการส่งสินค้าเข้าประเทศ ซึ่งมีผลทำให้ดุลการค้าของประเทศดีขึ้น

ส่วนในกรณีที่เป็นสินค้าภายในประเทศ จะมีการกำหนดอัตราค่าเช่าซื้อไว้ต่ำ เงินชำระล่วงหน้าน้อย กำหนดระยะเวลาผ่อนให้ยาวขึ้น และจำนวนงวดให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนสามารถเช่าซื้อสินค้าได้มากขึ้น อันเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศสรุปแล้วการควบคุมด้านข้อตกลงเกี่ยวกับค่าเช่าซื้อเพื่อประโยชน์ ๒ กรณี คือ

๑.๓.๑ เป็นการส่งเสริมสินค้าภายในประเทศ ทำให้อุตสาหกรรมในประเทศดีขึ้น

๑.๓.๒ แก่ภาวะการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ

ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. ของกระทรวงพาณิชย์ ได้กำหนดการควบคุมเกี่ยวกับข้อตกลงเกี่ยวกับค่าเช่าซื้อดังนี้คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดหรือเปลี่ยนแปลงในเรื่องเกี่ยวกับการเช่าซื้อสินค้าควบคุม ดังต่อไปนี้

- (๑) อัตราค่าเช่าซื้อ
- (๒) เงินชำระล่วงหน้า
- (๓) จำนวนงวดและระยะเวลาแต่ละงวด

ประกาศตามวรรคหนึ่ง รัฐมนตรีจะกำหนดสำหรับสินค้าควบคุมทุกชนิด ประเภท และลักษณะหรือเฉพาะบางชนิด ประเภท และลักษณะก็ได้ และจะกำหนดเรื่องหนึ่งเรื่องใด หรือทุกเรื่องตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งก็ได้

ประกาศตามวรรคหนึ่งให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (๒๓)

ในกรณีประกาศกำหนดอัตราค่าเช่าซื้อให้รัฐมนตรีกำหนดสูตร วิธีการ และเงื่อนไขในการคำนวณอัตราดังกล่าวด้วย (๒๔)

ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาห้าม หรือจำกัดการให้เช่าซื้อสินค้าควบคุมได้ ในการนี้จะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดด้วยก็ได้ (๒๕)

การประกาศกำหนดอัตราค่าเช่าซื้อ เงินชำระล่วงหน้า จำนวนงวดและระยะเวลาแต่ละงวดเมื่อรัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีจะกำหนดให้ใช้บังคับแก่การซื้อขายสินค้าควบคุม เงินผ่อนที่กรรมสิทธิ์ในสินค้าควบคุมโอนไปยังผู้ซื้อแล้วด้วยก็ได้ (๒๖)

(๒๓) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔๐

(๒๔) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔๑

(๒๕) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔๒

(๒๖) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๔๓

การที่กำหนดเช่นนี้ เพราะป้องกันการเลี่ยงกฎหมาย โดยปกติจะควบคุมเฉพาะ การเข้าซื้อ และการซื้อขายผ่านส่งที่มีเงื่อนไขว่าจะต้องชำระราคาตั้งแต่ ๒ งวดขึ้นไปและ กรรมสิทธิ์ในสินค้ายังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าจะชำระราคาแล้ว ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับ เข้าซื้อ แต่การซื้อขายผ่านส่งที่กรรมสิทธิ์โอนไปแล้วปกติจะไม่มี การควบคุม จึงอาจมีการ เลี่ยงเพื่อมิให้ต้องถูกควบคุมในเรื่องอัตราค่าเข้าซื้อเงินชำระล่วงหน้า จำนวนงวดและระยะเวลาแต่ละงวด จึงต้องกำหนดเพื่อป้องกันการเลี่ยงกฎหมายนี้เท่านั้น

๒. การจำกัดปริมาณการปล่อยสินเชื่อให้ลดลง

การจำกัดปริมาณการให้เข้าซื้อสินค้าควบคุมเพื่อรักษาสินทรัพย์สภาพคล่อง (Liquid assets) ในธนาคารและบริษัทเงินทุนให้คงตัวตลอดเวลา เพราะถ้าปล่อย สินเชื่อให้ประชาชนเข้าซื้อในปริมาณมากเกินไปเกินสมควรแล้ว เงินหมุนเวียนจะลดน้อยลงทุกที อันก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศ และการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจจะไม่สามารถ บรรลุวัตถุประสงค์ได้เลย เพราะเงินที่นำไปพัฒนาการลงทุนด้านอื่นจะไม่มีผล เพราะนำ ออกให้บริการเข้าซื้อมากเกินไป ฉะนั้น การส่งเสริมการลงทุนอื่น ๆ จะหยุดชะงัก ทำให้ เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศด้วย

ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. ได้ควบคุมปริมาณโดย กำหนดให้ผู้ใดให้เข้าซื้อสินค้าควบคุมเกินปริมาณที่ประกาศกำหนด ต้องจดทะเบียนต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ (๒๗)

ฉะนั้นการควบคุมการปล่อยสินเชื่อ จึงเป็นการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคอีกวิธี หนึ่ง และยังเป็น การกำหนดนโยบายและแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งด้วย

(๒๗) ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าซื้อสินค้า พ.ศ. มาตรา ๑๘ "ผู้ใดให้เข้าซื้อสินค้าควบคุมเกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาต้อง จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

การขอจดทะเบียนและการออกไปสำคัญการจดทะเบียน ให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง"